

Басюк Н.А. Виховання групової морально-ціннісної орієнтації школярів як педагогічна проблема // Тези XXXIV науково-практичної міжвузівської конференції, присвяченої Дню університету, 16-18 березня 2009 року. – Житомир: ЖДТУ, 2009. – С. 119 – 120.

УДК 37.034

Н.А. Басюк,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Житомирський педагогічний університет імені Івана Франка

ВИХОВАННЯ ГРУПОВОЇ МОРАЛЬНО ЦІННІСНОЇ ОРІЄНТАЦІЯ ШКОЛЯРІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Проблема цінностей та ціннісних орієнтацій особистості посідає значне місце в сучасному освітньому просторі. Вирішенню її та впровадженню в шкільну практику сприяють фундаментальні дослідження філософів (О. Дробницький, І. Зязюн, П. Ігнатенко, В. Малахов, Л. Столович), соціологів (А. Богомолова, Е. Дюркгейм, Н. Наумова), психологів (І. Бех, Л. Божович, М. Боришевський, І. Кон, Д. Леонт'єв, В. Ядов) та педагогів (І. Бех, О. Вишневський, В. Караковський, М. Сметанський, О. Сухомлинська, К. Чорна та ін.).

Останнім часом учені (І. Бех, О. Савченко) все частіше звертають увагу на соціальну групу як модель суспільства, побудованого на гуманістичних моральних цінностях. В умовах групи з невеликою чисельністю учнів педагогам значно легше створити оптимальне середовище для виховання морально ціннісних орієнтацій конкретного школяра і здійснювати процес становлення морально ціннісної орієнтації групи як єдиного цілого. Такою соціальною групою під час навчання у школі є класний колектив.

Виховання у школярів групової морально ціннісної орієнтації як педагогічна проблема не була предметом спеціальних досліджень. Для обґрунтування теоретичних засад зазначеної проблеми важливе значення мають дослідження соціальних психологів (Г. Андрєєва, Н. Анікеєва, О. Донцов, О. Дубовська, А. Ковальов, Я. Коломінський, Р. Кричевський, Л. Орбан-Лембрик, Б. Паригін, А. Петровський, А. Реан, Є. Рогов, А. Сидоренков, Л. Уманський) і педагогів (І. Бех, А. Макаренко, Л. Новікова, В. Сухомлинський та ін.).

Якщо в 60-80 роки минулого століття ідеєю колективізму була пронизана вся теорія і практика дошкільної і шкільної педагогіки, то на сьогоднішній день бачимо протилежно іншу картину. Як справедливо стверджує О. Савченко, «виховання колективу класу відійшло на периферію педагогічної уваги, наче для сучасних дітей він не відіграє особливої ролі. Це помилкова думка, адже людина живе і розвивається у суспільстві, яке складається з різних колективів – дитячих, юнацьких, сімейних тощо. Дітям потрібна така організація колективу, за якої кожен зможе виявити себе як безумовну цінність, а не як засіб досягнення чужих для неї цілей. Ідеал колективу – це така спільність, де немає маніпулювання людиною людиною, де кожна особистість незамінна. І сьогодні розробка нових засад теорії і практики колективу, педагогічно доцільна організація спільної групової (колективної) діяльності є одним з першочергових завдань теорії виховання» [1]. На увагу заслуговує вислів відомого педагога Є. Аркіна: «Коли дитина занурюється в потік колективного життя, впливають такі сторони дитячої індивідуальності, які при можливих інших умовах не можуть проявитися чи бути розкриті. В колективі, гідному свого імені, дитина не розчиняється, а, навпаки, знаходить умови для виявлення і розквіту своїх найкращих сторін» [2]. І. Бех виділив унікальні виховні можливості класного колективу:

1. Реалізація в класному колективі функції блокування агресивних проявів вихованця.
2. Виховний вплив індивідуальності в класному колективі.
3. Мінімізація внутрішнього опосередкування міжособистісного впливу в класному колективі.
4. Реалізація функції емоційного захисту в класному колективі.
5. Класний колектив як соціальне середовище самореалізації вихованця.
6. Особистісна ідентичність у класному колективі.
7. Явище самопрезентації в класному колективі.
8. Колектив як каталізатор соціальних орієнтацій вихованців [3, с. 23 - 36].

Виняткове значення має група і колектив як найвищий рівень розвитку групи у підлітковому віці. Підлітковий вік охоплює період розвитку дитини приблизно з 10-11 років до

14-15 років. Саме у цей період інтенсивно розвивається самосвідомість, самооцінка, з'являється підвищений інтерес до самого себе. Відбувається формування рис характеру, з'являються ознаки спрямованості особистості. У підлітковому віці послаблюється вплив батьків на дитину, хоча прив'язаність до батьків залишається сильною. Лояльність і відданість стають найціннішою характеристикою дружби. Моральні уявлення підлітків бувають досить автономними від норм дорослих. Там, де вони не співпадають, підлітки часто орієнтуються на мораль своєї вікової групи

Крім змін у взаєминах, у підлітковому віці змінюється функція групи ровесників. У початковій школі група ровесників служить ареною для спільних ігор і набуття навичок взаємин і знань про реальний світ. Підліток використовує групу інакше. Він намагається здійснити плавний перехід від захищеного життя в своїй сім'ї до незалежного життя дорослої людини. Група ровесників стає транзитним засобом для такого переходу. Однією з ознак такого переходу є те, що підліток починає використовувати своїх ровесників, а не батьків, у якості довірених осіб. У молодшому підлітковому віці відмічається високий ступінь саморозкриття перед своїми батьками. У старшому підлітковому віці ступінь саморозкриття перед батьками різко знижується, тоді як домінуючим стає саморозкриття перед друзями.

Основною особливістю особистісного розвитку підлітка є підвищена потреба у самоствердженні. Вона і викликає нове ставлення підлітків до групи товаришів, найчастіше однокласників. Ця група стає не тільки місцем спільного проведення часу, ігор, але й середовищем самоствердження. Те схвалення і симпатію, які багатьом підліткам досить важко отримати від дорослих, вони легко і природно отримують від однолітків. Думка групи та її оцінка стає для підлітків важливішою за думку і оцінку дорослих. Підліткові потрібно бути в групі, навіть якщо він не користується в ній безперечним авторитетом. Бути в групі – одна з найбільш помітних потреб цього віку. Недарма багато хто з психологів вважає провідною діяльністю підлітків не навчання, не гру і не працю, а саме спілкування.

Короткий аналіз психології підлітка дає змогу виділити базові цінності, які лежать в основі морально ціннісної орієнтації групи школярів підліткового віку. Серед них ми виділяємо альтруїзм, повагу, совість, відповідальність, справедливість, гідність, довіру.

Таким чином, подальшу роботу з виховання групової морально ціннісної орієнтації учнів ми плануємо будувати за такими напрямками:

- діагностична, розвивальна та корекційно-відновлювальна робота, спрямована на підвищення рівня моральної вихованості учнів та формування морально ціннісних орієнтацій;
- індивідуальна виховна тактика, спрямована на активізацію та використання розвивальних можливостей кожної дитини, особливо підлітків виявленої «групи ризику» (використання форм позакласної роботи: клубів, гуртків, факультативів та ін.);
- методична робота з педагогічним колективом (форми роботи – діагностика учительської компетентності, практикум для вчителів, лекторії, програми підвищення соціально-психологічної компетентності педагогів);
- організація роботи педагогів з батьками (форми роботи – діагностика батьківської компетентності, батьківський всеобуч, залучення батьків до педагогічного процесу, наочно-пропагандистська інформація, фронтальна робота з батьками).

Література

1. Савченко О. Цінності, що об'єднують шкільну і педагогічну освіту // Початкова школа. – 2008. - № 7. – С. 3
2. Аркин Е.А. Задачи и методы изучения детского коллектива // Психология школьного класса. – М. – Л., 1929. – С. 13
3. Бех І. Інваріанти особистісного підходу до виховання // Виховання в школі / Упоряд. В. Варава, В. Зоц. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2003. – 128 с.